بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޤަޟިއްޔާ ނިމުނު ގޮތުގެ ޚުލާޞާ

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2014/HC-A/48
- އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތް:

* ނަން: މިނިސްޓްރީ އޮފް ހައުސިންގ އެންޑް އިންފްރާސްޓްރަކްޗަރ (ކުރީގެ)

* ދާއިމީ އެޑްރެސް: އެބަރސީ ޕްލޭނިންގްގެ އޮފީސް   * މިހާރުގެ އެޑްރެސް: އެބަރސީ ޕްލޭނިންގްގެ އޮފީސް
* އައިޑީ ކާޑު ނަންބަރު: -

- އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާލިބި ފަރާތް:

* ނަން: ޒަކަރިއްޔާ ޢާރިފު   * ދާއިމީ އެޑްރެސް: ދިލްމާގެ / ސ.މަރަދޫފޭދޫ
* އައި.ޑީ.ކާޑު ނަންބަރު: A016999   * މިހާރުގެ އެޑްރެސް: އާނަރު / ސ.މަރަދޫފޭދޫ

- ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚް: 02 ޖުމާދަލްއޫލާ 1435 / 03 މާރިޗު 2014   * ނިމުނު ތާރީޚް: 02 ރަބީޢުލްއައްވަލް 1438 / 01 ޑިސެމްބަރ 2016

- އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 202/S2C/2012
- ނިންމި ކޯޓު: އައްޑޫ އަތޮޅު ހިތަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓު
- ޤަޟިއްޔާގެ ބާވަތް: ބިން ދޫކުރުން
- ޤަޟިއްޔާ ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް: 29 އޭޕްރީލް 2012
- ޤަޟިއްޔާ ނިމުނު ތާރީޚް: 23 ޖޫން 2013
- މައްސަލަ ބެއްލެވި ފަނޑިޔާރުން:

އިސްފަނޑިޔާރު ޢަބްދުﷲ ދީދީ   ފަނޑިޔާރު ޢަބްދުލްރައްޒާޤު އިބްރާހީމް   ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ސަމީރު

- **ދައުވާގެ ހުލާސާ:**

މިއީ، އައްޑޫ އަތޮޅު ހިތަދޫ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ފަސްއިއްތާ ނިމިފައިވާ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ނޫންކަމަށްބުނެ، އެފަސްއިއްތާ އިސްތިއުނާފުކޮށްދިނުމަށް އެދި، މިނިސްޓްރީ އޮފް ހައުސިންގ އެންޑް އިންފްރާސްޓްރަކްޗަރ (ދައުލަތް)ގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހަޅުމުން ބެލެވިފައިވާ ފަސްއިއްތާއެކެވެ.

މިފަސްއިއްތާގައި މައްސަލަ ރައްދުވާ ފަރާތަކީ ސ.މަރަދޫފޭދޫ ދިލްމާގެ ހަދީޖާ ޝާހިދުއެވެ.

- **ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތައް:**

1. އައްޑޫ އަތޮޅު ހިތަދޫ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ފަސްއިއްތާ ނިމިފައިވާ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ނޫންކަމަށްބުނެ، އެފަސްއިއްތާ އިސްތިއުނާފުކޮށްދިނުމަށް އެދި، މިނިސްޓްރީ އޮފް ހައުސިންގ އެންޑް އިންފްރާސްޓްރަކްޗަރ (ދައުލަތް)ގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

2. އައްޑޫ އަތޮޅު ހިތަދޫ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ފަސްއިއްތާގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓަށް ބެލިއިރު، އެފަސްއިއްތާއަކީ، ހަދީޖާ ޝާހިދުއަށް އައްޑޫ އަތޮޅު އަތޮޅު އޮކްޓޫބަރު 1984 ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި ސ.މަރަދޫ ފޭދޫ ދޫކޮށްފައިވާ "ކަރަންގާ" ނަމަކަށް ކިޔާ ގޯތީގެ ރަޖިސްޓްރީ ހަދައިފައި ވަނީކަން، އެގޯތި އޭނާގެ ކިބައިން ވަކިކޮށް އެގޯތީގެ ބަދަލުގައި ސ.މަރަދޫފޭދޫ ފަރާގެ އުމުރުން ސަރަހައްދުން ދީފައިވާ ގޯތީގެ އިތުރުން އޮތް ހުސްބިމުން 5000 އަކަފޫޓުގެ ގޯއްޗެއް ހަދީޖާ ޝާހިދުއަށް ދިނުމަށްފަހު

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 40 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތާއި ހިމާޔަތް ބަދަލު ދިނުމުގެ ނުޖި އައްޑޫސިޓީ ކައުންސިލްގެ އިދާރާއިން އެގޮތް، ވަކިކޮށްފައިވާތީ އެގޮތް ޙައްޤުގެ ކިބައިން ވަކިކޮށްފައިވާނީ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ހިލާފަށްކަމަށް ކަނޑައަޅައިދީ ޙައްޤުގެ ކިބައިން ވަކިކުރި އެގޮތުގެ ބަދަލުގައި އައްޑޫ ސިޓީ ކައުންސިލް އިން ޙައްޤައަށް ސ.މަރަދޫފޭދޫ ފަހާގެ ޢުމުރުން ޝަކުވާއަށް ދިފާއިވާ ގޮތުގެ އިނާން އޮތް ހުސްބިމުން ދިން 5000 އަކަފޫޓުގެ ގޮތި ހަދިޔާ ބިރުހުއަން ހަމަޖެއްސާ ދިންނުއްދި ހަދިޔާ ބިރުހުގެ ފަރާތުން ހުރަހެއް މައްސަލައެއްކަން އެނގެންނޮވެއެވެ.

3. މިމައްސަލައާ ގުޅިގެން އައްޑޫއަތޮޅު ހިތަދޫ ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012

ޤަޟިއްޔާގައި ކުރައްވާފައިވާ ބުރުދަން ބެލިއިރު އެޤަޟިއްޔާގައި ބުނެވޭ ކުރައްވާފައިވާ، "ދޮންފަރު"، ސ. މަރަދޫ ތިލަމާގެ ޚަދީޖާ ޢާރިފުއަށް 1984 ވަނަ އަހަރު ސ.މަރަދޫ ފޭދޫ ދިން ދޮކާންކުރުވާ "ކަރަންޓާ" ނަމަކަށް ކިޔާ ގޮތި، އައްޑޫސިޓީ ކައުންސިލުއިން، ހަދިޔާ ބިރުހުގެ ކިބައިން ވަކިކޮށް އެގޮތުގެ ބަދަލުގައި ސ.މަރަދޫފޭދޫ ފަހާގެ ޢުމުރުން ޝަކުވާއަށް ދިފާއިވާ ގޮތުގެ އިނާން ހަދިޔާ ބިރުހުއަށް ދިފާއިވާ 5000 އަކަފޫޓުގެ ގޮތި ހަދިޔާ ބިރުހުގެ ކިބައިން ވަކިކޮށްފައިވާކަމަށް އައްޑޫ ސިޓީ ކައުންސިލުއިން އެނގޭ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 40 ވަނަ މާއްދާއާ ހިލާފަށްކަމަށްވާތީ ހަދިޔާ ބިރުހުގެ ކިބައިން ވަކިކުރި، ސ.މަރަދޫ ފޫދޫ ފަހާގެ ޢުމުރުން ޝަކުވާއަށް ދޫކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ އިނާން ހަދިޔާ ބިރުހުއަށް ދެއްވި ގޮތި ލިބިގަތުމަށްޓަކައި ހަދިޔާ ބިރުހު އައްޑޫ ސިޓީ ކައުންސިލުގެ އިދާރާގެ މައްސަލަ ހުސްކުރި ދައުލަތުގައި ދައުލަތުން ހަދިޔާ ބިރުހުއަށް ސ،މަރަދޫފޭދޫ ފަހާގެ ޢުމުރުން ޝަކުވާގެ ގޮތުގެ އިނާން 5000 އަކަފޫޓުގެ ގޮއްޗެއް އައްޑޫ ސިޓީ ކައުންސިލުން ދިން ކަން ޝަރީޢަތަށް ސާބިތުވާތީއާ، ހަދިޔާ ބިރުހުގެ ކިބައިން އެގޮތި ވަކިކޮށްފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 40 ވަނަ މާއްދާއާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/68ޢ ޤާނޫނު ޤާނޫނުތަކުގެ 7 ވަނަ މާއްދާއާއި، ދިވެހި ރާއްޖޭގެ އިދާރީދާއިރާތަކާއި ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނުގެ 41 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އާއި ހިލާފަށް ކަމަށް ޝަރީޢަތަށް ފާހަގަކުރެވޭތީ، އަދި އޭގެ ނަންބަރު

S-BS5/2009/04 (28 ޖެނުއަރީ 2009) ސިޓީން ޤަރާރު ޓާރިފުގެ ކިބައިން ވަކި ކުރި "ކަރަންޓާ" ގާތީގެ ބަދަލުގެނައި ސ.މަރަދޫފޫދޫ ފަހާގެ އުޅުނުން ޝަވިދުގެ ގާތީގެ އިދުން ސ.މަރަދޫފޫދޫ ދިރިމާގޭ ޤަރާރު ޓާރިފުއަށް ދޫކޮށްފައިވާ ގޮތި، ޤަރާރު ޓާރިފުގެ ކިބައިން ވަކިކުރާކަމަށް ކަނޑައަޅައި، އަދި ޤަރާރު ޓާރިފުގެ ކިބައިން ވަކިކުރައިވާކަމަށް އައްޑު އަތޮޅު އާމިރުންނާއި، އަދި ފަރާތްތަކުން ކަނޑައަޅައި އާދަޔާ އޭ އެންމެމަތީ ބޮޑުތު އެންމެބޮޑުކަމަށް ބުނެވޭކަން، އެގޮތުގެ ތަރުތީބުގައި ހަމަޖެހި އެތަރުތީބުގައި އަޑުން ފުރިގެން ފަހަރަ ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ޤަރާރު ޓާރިފުއާއި ޙަވާލު ކުރުމަކަށް އަމުރުކުރެވޭ ކަމުގެ ސިޓީއެއް ފޮނުއްވުމާއި ގުޅިގެން އަދި ކޮންމެ ކަމަކަށް ޤަޟިއްޔާ ނިންމައިދިނުމަށް" މިހަދައިދިނުން

4. އައްޑުއަތޮޅު ހިތަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ޤަޟިއްޔާ ނިމިފައިވަނީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ނޫންކަމަށްބުނެ، މިނިސްޓްރީ އޮފް ހައުސިންގ އެންޑް އިންވަޔަރަމަންޓަކީ (ދަޢުވާލިބޭ)ގެ ވަރަތުން 04 (ހަތަރެއް) ނުކުތާއެއް ހުށަހަޅައި އެނބުރިބަލާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ.

- ފުރަތަމަ ނުކުތާއަކީ، "ދިރިއުޅުމަށް ބަނޑާރ ގޮތި ދޫކުރުމުގެ ގަވާއިދު" ގެ 29 ވަނަ މާއްދާގައި ގޮތި ދޫކުރާ ފަރާތަކީ ގޮތި ލިބޭ ފަރާތް ދެމެދު ޙާލަތު ބުނާ ފަދަ އެއްބަސްވުމެއް އިންޓަނޭޝަނަލް ބަރަނޑުކޮށްފައިވާ، ޤަރާރު ޓާރިފު (މިގޮތުން "އިސްތިއުމާރީ ރައްދުވާ ފަރާތް" ކަމަށް ބެލެވިފައިވާ ފަރާތް) އާއި އައްޑު ސިޓީ ކައުންސިލްގެ އިދާރާ (މިގޮތުން "އިސްތިއުމާރީ ކުރާ ފަރާތް" ނުވަތަ "ދަޢުވާލިބޭ" ކަމަށް ބެލެވިފައިވާ ފަރާތް) އާ ދެމެދު އެއްބަސްވުމެއް ވެވިފައިނުވުން، ސ. މަރަދޫފޫދޫ، ފަހާގެ އުޅުނުން ޝަވިދު ނަމަކަށް ރާއްޖޭ މިހާރަށް ދިރިއުޅޭ ގޮތީގެ އިދުން 5000 އަކަފޫޓުގެ ގޮތްތަކެއް (މިގެ ފަހުން "5000 އަކަފޫޓުގެ ގޮތި" ކަމަށް ބެލެވިފައިވާ ގޮތި) އިސްތިއުމާރީ ރައްދުވާ ފަރާތަށް ދިނުކަން ސާބިތުވާކަމަށް އައްޑުއަތޮޅު ހިތަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމުގައި ނިންމަވާފައިވަނީ، ފާރޫޤު ނަންބަރު

24/76 (ހުއްކާބަރު ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާއާއި އިސްވެދެންނެވުނު ގަވާއިދުގެ 29 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުވެފައިވާކަން ބެލުން ހުރަހެއް ނުކުރާނެއެވެ.

- ދެވަނަ ނުކުތާއަކީ، 5000 އަކަފޫޓުގެ ގޯތި އިސްތިޢުމާލު ހައްޤުވާ ފަރާތުގެ ކިބައިން ވަކިކޮށްފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 40 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/68ޖ. (އާންމު ޤާނޫނުތަކެއް) ގެ 7 ވަނަ މާއްދާއާއި، އަދި ޤާނޫނު ނަންބަރު 7/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނު) 41 ވަނަ މާއްދާގެ (ތ) އާ ޚިލާފުވާކަން އައްޑޫއަތޮޅު ހިތަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާއިރު، ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނުތަކެއް މި މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާތަކަށް ތަޠްބީޤުކުރައްވާފައިވަނީ ރަނގަޅަށް ނޫންކަމަށް ބެލުން ހުރަހެއް ނުކުރާނެއެވެ.

- ތިންވަނަ ނުކުތާއަކީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު) ގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ދިރިއުޅުމަށްދޫކުރާ އެއްވެސް ގޯއްޗެއް 4000 އަކަފޫޓަށްވުރެ ބޮޑުވެގެން ނުވާނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، 5000 އަކަފޫޓުގެ ގޯތި އިސްތިޢުމާލު ހައްޤުވާ ފަރާތަށް ހަވާލުކުރުމަށް އައްޑޫއަތޮޅު ހިތަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވަނީ، އިސްވެދެންނެވުނު ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފުވާކަން ބެލުން ހުރަހެއް ނުކުރާނެއެވެ.

- ހަތަރުވަނަ ނުކުތާއަކީ، "ރަސްމީ އިދާރާތަކުން މަޢުލޫމާތު ހޯދުމާއި ލިބިގަތުމުގެ ޙައްޤުގެ ގަވާއިދު" ގެ 6 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ހުއްދަނެތި ގޮތުގެމަތިން އިސްތިޢުމާލު ކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން އައްޑޫއަތޮޅު ޕޮލިހުގެ ނަންބަރު S-B/S5/2009/04 (28 ޖަނަވަރީ 2009) ސިޓީ ހޯދުމަށް އެދި ލިޔުމުން ހުށަހަޅާފައި ނުވާހިނދު، އެ ސިޓީއަކީ ޤާނޫނީ ގޮތުގައި ހޯދިފައިވާ ހެއްކެއް ނޫނަމަ admissible evidence ގެ

ގޮތުގައި ބައްލަވައި، 5000 އަކަށްވުރުމުގެ ގޯތި އިސްތިސްނާފު ރައްދުވާ ފަރާތަކުން ދޫކުރެވިފައިވާކަމަށް އައްޑޫއަތޮޅު ހިތަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ފައިސަލާގެ ޙުކުމުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވަނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 52 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާއެވެ.

5. މިމައްސަލައާ ގުޅިގެން ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކާއި، ހުށަހެޅިފައިވާ ލިޔުންތަކާއި، އައްޑޫއަތޮޅު ހިތަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ފައިސަލާ ނިމިފައިވާ ގޮތް ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ ހަމަތަކާ އެއްގޮތްވާކަމަށް ބެލެވޭތީ، މިމައްސަލަ ބެލި އިންސާފުވެރިކޮށް (ދައުލަތް)ގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ކަންކަމުގެ މައްސަލަ ބެލިއިރު، މިމައްސަލަ ބެލި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ފުލްބެންޗުން އަންނަނިވި ކަންތައްތައް ފާހަގަކޮށްފިއެވެ.

(ހ) ފުރަތަމަ ކަމަކީ، އައްޑޫއަތޮޅު ހިތަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ފައިސަލާ ނިމިފައިވަނީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ދެކިގެން އެފައިސަލާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި އައްޑޫ ސިޓީ ކައުންސިލުގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާކަމާއި، މިފަދައިން މިމައްސަލަ މިކޯޓަށް ހުށަހެޅި ހިނގަމުންދަނިކޮށް، ޤާނޫނު ނަންބަރު 15/2015 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިދާރީ ދާއިރާތައް ލާމަރުކަޒީ އުސޫލުން ހިންގުމުގެ ޤާނޫނަށް 03 ވަނަ އިސްލާހު ގެނައުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ ދަށުން ގެނައުން ބަދަލާ ގުޅިގެން ސިޓީ ކައުންސިލްތަކުގެ ބާރުތައް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ކަނޑައަޅުއްވާގޮތަށް ނިންމަވައި، ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޯޑަރުގެ ގެޒެޓުން ނަންބަރު 2015/15 (23 ޖުލައި 2015) އިން ސިޓީ ކައުންސިލްތަކުގެ ބާރުތައް އަލުން ކަނޑައެޅުއްވިއިރު، ބިމާބެހޭ މައްސަލަތައް ސިޓީ ކައުންސިލްތަކުގެ ބާރުތަކުގެ ތެރެއިން އުނިކުރެވިފައިވާކަމާއި،

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2015/09 އާއްމު ސިޓީ (14 ސެޕްޓެމްބަރ 2015) ގައި، ޓްރާންސިޝަނަލް ޕްރޮވިޜަނުގައި ޤާނޫނުތަކުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ކަމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަންކަން ޖިނާވަތް އެހެން ކަންކުރުމުގައި ކޯޓުތަކުގައި ދައުލަތުގެ މުޤައްރަރުންނާ ބަންޑާރަނައިބު ކަމުގައި ޓްރާންސިޝަނަލްގެ 133 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ، ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކުންނާއި އިދާރާތަކުން ޝަރީޢަތް ކޯޓުތަކަށް ހުށަހަޅާ މައްސަލަތަކުގައި އަދި ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކާއި އިދާރާތަކަށް ދައުވާ ރައްދުވާގޮތަށް ހުށަހަޅާ މައްސަލަތަކުގައި ކޯޓުތަކުގައި ދައުލަތް ތަމްސީލުކުރާނީ ބަންޑާރަނައިބުކަމުގައި ވެފައިވާތީ،

އަދި ސިޓީ ކަމަށްޓަކައި ހުށަހެޅި މުވައްސަލާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ހައިސިއްޔަތުން ހާޟިރުވުމަށް ދައުލަތުގެ ބަންޑާރަނައިބުގެ އޮފީހަށް ފުރުޞަތުދީ، އެއޮފީހުގެ ފަރާތުން މުވައްސަލާގައި ހާޟިރުވެ، މިޤަޟިއްޔާގައި ހުށަހެޅިފައިވާ ދައުވާ ފަދަ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ފުރުޞަތަކަށް އެދިފައިވާތީ އެފުރުޞަތު އެފަރާތަށްދެން ދޫކޮށްފައިވާކަމާއި، މިގޮތުން ދެވުނު ފުރުޞަތުގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކަތަކުގައި، މިމައްސަލައިގައި ސ. މަރަދޫފޭދޫގައި އޮންނަ ދަރުމަވަންތަ ގެޔެއް ހުސްކުރުމާ މައްސަލައެއް، އަބްދުއްލަތީފް ހިތަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން ބަލާފައިވާ މައްސަލައެއްކަމާއި، އަދި އެމައްސަލަ ބަލަންފެށީ މަރަދޫފޭދޫ ހިތަދޫ ކޯޓުން ކަމަށާއި، އެހެންކަމުން ހިތަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން މަރަދޫފޭދޫގައި އޮތް ގޭގެ މައްސަލަ ބެލި ބެލުމަށް އުސޫލުން އިލްތިބާސްވުން މައްސަލައެއް ބެލުމުގައި ދީނީ ދައުލަތުން އިޖުރާއީ ނުކުތާއެއް ހުށަހަޅާފައިވާކަމާއި، އަދި މިޤަޟިއްޔާގައި ގޮތެއް ކަނޑައެޅިފައިމިވަނީ މިދިނުނުވުން ފުރުޞަތުގެ ދަށުން ދައުލަތުން ފާހަގަކުރި އިޖުރާއީ ނުކުތާއަށް ރިޢާޔަތްކުރެވެން ނެތުމުގެ މައްސަލަތަކަށްވާތީވެ.

(ނ) ދަޢުވާކުރިފައިވާ ސ.މަރަދޫފޭދޫން މައްސަލައަކީ، އިސްތިއުނާފުކުރިފައިވާ ކަމަކީ ދެވަނަ "ކަރަންޓާ" ނަމަކަށް ކިޔާ ގޭގެ ހުރިގޭ ޢިމާރާތުގެ ކިބައިން ވިޔަފާރި އުޅޭގޭގެ ބަދަލުގައި ސ.މަރަދޫފޭދޫ ފަރާތުގެ އުޅުނުން ސަލީމު ކިޔާ މިހަކަށް ދިވެހިވާ ގޭގެ އިރުން އަދި ހުސްކުރުން 5000 އަކަފޫޓުގެ ގޮތްޕޮތް ހުރިޢާ ޢިމާރާތް ދިނުމަށްފަހު، ބަދަލު ދިނުމުގެއްނެތި ހުރިޢާ ޢިމާރާތުގެ ކިބައިން ވިޔަފާރިކުރަމުންގެންދާކަމަށް ބުނެ

ހުށަހެޅި މައްސަލައެއްކަމަށްވާއިރު، އެޤަޟިއްޔާގައި ބައްޔިނާތަކާ ދުރު ގޮތަކަށް ޙުކުމްކޮށްފައިވާތީ ސަ. މަރުޙޫމާގެ އޮތް ތަރިކައެއްކަމަށް ވާތީ އެތަރިކައެއްކަމުގައި ދީ މައްސަލައެއް ހިއްސާ ކުރުމަށް ވަނީ ކޯޓުގެ ބަލައިގަތްތަކަށް ބަލާ ބަލައިގަތުމަށް މައްސަލައެއްގެ މަދަނީ ފިޔަވަޅު ހެޔޮ ކަމަށް އިނގިރޭސި ބޭނުންކުރި ބައެއް ބާރުތަކުގެ ބޭނުންކުރެއްވި ޤަޟިއްޔާއެއް އެކަމާ ދޭތެރޭގައި ކަމަށް ތަރުތީބުން ބައްޔިނާތައް ދަށުން ދިއުމަށް ޙުކުމްކުރާއިރު، ދަށު ކޯޓުގެ ބަލައިގަތީ ފަސޭހަކަމުގައި ބޭނުންތަކެއް ގެނެސްފައިވާ ތަޙްޤީޤުތައް މައްސަލައަށް ވީ މަސައްކަތާއި ބޭނުމެއް ނެތް ހިއްސާ ކުރެއްވުމާ ބެހޭ ގުޅުން ނުލިބޭކަމަށް ބުނެވޭތީ އަދި ކުރީގެ ނިޔާއިން ބޭނުންކުރުމަށް

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލައާ ގުޅުންހުރި ދަށު ކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 401/S2C/2010 ޤަޟިއްޔާއިން 2010 ވަނަ އަހަރު ކަމަށާއި، އެޤަޟިއްޔާގެ ދަށުން ފޯރުކޮށްދިން އެކުއްޔަށް 08 އޮގަސްޓް 2010 ގައި ކަމަށާއި، ޚުލާޞާ ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޚުލާޞާ) ވެރިޔަކަށް ހަވާލުކުރުމުން 21 އޮކްޓޫބަރު 2010 ގައި ކަމަށާއި، އެހެންކަމުން ތަރުތީބުން ވާރަގެއަށް ނުލިބޭ އެޚުލާޞާ ބަލައިގަތް ނުލިބިވަޑައިގަތަން ބުނު ގެއިމާ ޗާޓަރގެ ފޯރުކޮށް ވާރަގެއަށް ކަނޑައަޅައި، މައްސަލާގައި ހިމެނޭ ތިޖާރީ ޙައްޤުތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރުން ބަލާއިރު،

އިސްތިއުނާފުވި ހުށަހެޅުއްވީ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ޤަޟިއްޔާއަށް 29 އޮގަސްޓު 2012 ވަނަ ދުވަހު އަލުން ބަލައިގަނެ ދަށު ކޯޓުގެ ހުށަހެޅުއްވީ މައްސަލައިގައިކަން އެމައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓަށް ބަލާފައި އަނބުރާ ބޭނުންތަކުގެ މައްސަލައިގައި އެދިފައިވާ ސާބިތު ކަމަށްވާތީ އަލުން މުރާޖަޢާކުރުމަށް ޝަރީޢަތަށް ހުށަހެޅި އަމުރެއްގެ ނިޔާގައިވާ މައްސަލައަކަށް ވެފައި އެމައްސަލަ ނިމުނުގޮތުގެ ކުރިން އަލުން ބަލައިގަނެ ދަށު ކޯޓުގެ ޙުކުމް އަނބުރާ ބަލައިގަނެވޭ މިމައްސަލައިގައި މިހާރު ހިމަނާފައިވާތީ ކުރިއަށް އަލުން ބަލައިގަނެ މައްސަލައެއް ބަލަން ހާލާތު ހުށަހެޅި ދަށު ކޯޓުގެ ތިޖާރީ ޙައްޤުތަކަށް އަލުން ބަލައިގަނެ ހުށަހެޅި ތިޖާރީ ޙައްޤެއް ބަޔާން ކަމަށްވާތީ އެއްވެސް ބާރެއް ބަދަލުވެއްޖެ އަލުން ބަލާ ޤަޟިއްޔާއެއް ކަމަށް 202/S2C/2012 ނަންބަރު ޤަޟިއްޔާގެ ރިޕޯޓުގައި ވާރަގެއަށް ފޯރުކޮށްދީފައިވާތީ، އެޤަޟިއްޔާއަށް އެބަޔާ ކުރިގެ ޤަޟިއްޔާގެ ބަދަލުގައި ނުވަތަ އެޤަޟިއްޔާ ބަލުމުގެ ގޮތުން ބަލާފައިވާ ޤަޟިއްޔާއެއްކަން އެޤަޟިއްޔާގައި ވާރަގެއަށް ހިއްސާކުރެވިފައިވާތީ، އަދި އެޤަޟިއްޔާއަށް އަލުން ތަރުތީބު ފޯރުކޮށް އަލުން ޤަޟިއްޔާގެ އެއްގެ ގޮތުގައި އަލުން ބަލައިގަނެ ދަށު ކޯޓުގެ ހުށަހެޅި، އަދި ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރުތަކާއި ކުރިއަށްގެންގޮސް

ނިމިފައިވާ ޤަޟިއްޔާއެއްކަން އެޤަޟިއްޔާގެ ޝަރީޢަތްނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓާއި ޚަދީޖާ ޖާބިރުގެ ފަރާތުން އެޕީލަށް ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ފޯމާއި ބެލުމުން އެނގެންއޮންނައިރު، އެޤަޟިއްޔާ އެޕީލަށް ހުށަހެޅި ނިމިފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) އަށް ޢަމަލުކުރަން ފެށިފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވާތީ،

މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުތަކުގެ އިޚްތިޞާޞް ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު)ގެ 66 ވަނަ މާއްދާގައި ކަނޑައަޅައި، އެކޯޓުތަކުގެ އިޚްތިޞާޞް އެޤާނޫނުގެ ޖަދުވަލު 5 ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމާއި، އެޖަދުވަލަށް ބެލިއިރު، އެޖަދުވަލުގައި ނުވަތަ އެޤާނޫނުގެ އެހެން މާއްދާއެއްގައި ނުވަތަ އެހެން ޤާނޫނެއްގައި އިސްތިސްނާ ކޮށްފައިވާ މައްސަލައެއް ފިޔަވައި އެކޯޓެއް ހިމެނޭ ޖުޑީޝަލް ދާއިރާގައި ހިނގާ އެންމެހައި ޖިނާޢީ، މަދަނީ އަދި އާއިލީ މައްސަލަތައް ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުތަކަށް ލިބިދީފައިވާކަން އެނގެންއޮންނައިރު، އެޖަދުވަލުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކަށް ޤާނޫނުގެ އެހެން މާއްދާއެއްގައި ކޮންމެ ބަޔާންކޮށްފައިވިނަމަވެސް އެދާއިރާގެ ބިންބިމާއި އިމާރާތްތަކާއި ގޯތިގެދޮރާއި އަތޮޅުގައިވާ ނުއުފުލޭ މުދަލުގެ މައްސަލަތައް ފުރަތަމަ މަރުޙަލާގެ ކޯޓެއްގެ ގޮތުގައި ބަލާނީ އެދާއިރާގެ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާތީ،

މިގޮތުން ބަލާއިރު، އެމައްސަލައަކީ ސ.މަރަދޫފުށީގައި އޮތް ގޯއްޗެއް ޚަދީޖާ ޖާބިރުގެ ހިބައިން ވަކިކޮށްފައިވާކަން ބުނެ އެގޯތި އޭނާގެ ހިބައިން ވަކިކޮށްފައިނުވާތީ ޤާނޫނުއަސާސީއާ ޚިލާފުން ކަމަށް ކަނޑައަޅައިދީ، ސ.މަރަދޫފުށީ ގައި އޮތް އެގޯތި ޚަދީޖާ ޖާބިރަށް ލިބުނު ގޮތް ހާމަކުރުމަށް އެދި ހުށަހެޅި މައްސަލައެއްކަން އެނގެންއޮންނަކަމުން، ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) ގެ ޖަދުވަލު 5 ގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ބަލާފައި އެޤަޟިއްޔާ ބަލަހައްޓާ ހިމެނޭ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގައި ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ލިބިގެންވާ މައްސަލައެއްކަމުން މިމައްސަލަ މިކޯޓުގައި ބެލޭ ފަސޭހަނުވާކަން ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.

ވީމާ، އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެގޮތުގެ މަތިން ހުކުމުން، މިމައްސަލަ ބެލި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން ދެކެނީ، އައްޑޫއަތޮޅު ހިތަދޫ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ޤަޟިއްޔާގައި ބެލެވުނު މައްސަލަވަރީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު)ގެ ދަށުން އެޤަޟިއްޔާ ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު އައްޑޫއަތޮޅު ހިތަދޫ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓަށް ލިބިގެންނުވާ މައްސަލައެއްކަމުގައިވީތީ، އައްޑޫއަތޮޅު ހިތަދޫ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ޤަޟިއްޔާ ގައި އެކޯޓުން ކުރައްވާފައިވާ ހުކުމް ބާތިލުކުރަންޖެހޭކަމުގައެވެ.

- **ހުކުމް:-**

ދެންފަހެ، އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ސަބަބުތަކަށް އެކަމަށިން ހުކުމުން، އައްޑޫއަތޮޅު ހިތަދޫ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 202/S2C/2012 ޤަޟިއްޔާގައި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު)ގެ ދަށުން އެޤަޟިއްޔާ ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު އައްޑޫއަތޮޅު ހިތަދޫ ޑިސްޓްރިކްޓް ކޯޓަށް ލިބިގެންނުވާ ޤަޟިއްޔާއެއްކަމަށް ކަނޑައަޅައި، އެޤަޟިއްޔާގައި ކުރައްވާފައިވާ ހުކުމް ބާތިލްކޮށް، މިމައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ހުކުމްކޮށްފީމެވެ.